

Nr 1.

Ankom till riksdagens kansli den 3 maj 1935 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 8 kap. 3 § rättegångsbalken, m. m.

Genom en den 8 mars 1935 dagtecknad till lagutskott hänvisad proposition, nr 158, vilken behandlats av sammansatt stats- och första lagutskott, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade förslag till

1) L a g

om ändrad lydelse av 8 kap. 3 § rättegångsbalken.

Härigenom förordnas, att 8 kap. 3 § rättegångsbalken skall erhålla följande ändrade lydelse:

Under Svea hovrätt höra: Stockholms stad samt Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Gotlands, Värmlands, Örebro, Västmanlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands och Jämtlands län; under Göta hovrätt: Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Hallands, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs och Skaraborgs län; under hovrätten över Skåne och Blekinge: Blekinge, Kristianstads och Malmöhus län; under hovrätten för Övre Norrland: Västerbottens och Norrbottens län.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1936 eller den senare dag Konungen bestämmer.

Mål eller ärende, vari talan fullföljts i Svea hovrätt såsom allmän överrätt från domstol eller annan myndighet inom Västerbottens eller Norrbottens län och uti vilket vid lagens ikraftträdande icke av hovrätten fattats slutligt beslut, skall för vidare behandling överlämnas till hovrätten för Övre Norrland. De närmare föreskrifter, som med avseende härå må finnas erforderliga, meddelas av Konungen.

2) L a g

om ändrad lydelse av 3 § förordningen den 15 oktober 1880 (nr 36), innefattande särskilda föreskrifter angående lagfart, inteckning och utmätning av järnväg, så ock i fråga om förvaltning av järnväg under konkurs.

Härigenom förordnas, att 3 § förordningen den 15 oktober 1880, innefattande särskilda föreskrifter angående lagfart, inteckning och utmätning av

järnväg, så ock i fråga om förvaltning av järnväg under konkurs, skall i nedan angiven del erhålla följande ändrade lydelse:

Ärenden angående lagfart av järnväg upptagas och prövas av Stockholms rådstuvurätt, då järnvägen till större delen av sin sträckning ligger inom domsagor under Svea hovrätt eller hovrätten för Övre Norrland, av rådstuvurätten i Jönköping, då järnvägen till större delen ligger inom domsagor under Göta hovrätt, och av rådstuvurätten i Kristianstad, då järnvägen till större delen ligger inom domsagor under hovrätten över Skåne och Blekinge.

Hava, sedan — — — lagfarten skedde.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1936 eller den senare dag Konungen bestämmer.

I fråga om de skäl, som ligga till grund för förslagen, får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till propositionen.

Frågan om en delning av Svea hovrätt har upprepade gånger varit föremål för riksdagens prövning. Propositioner i ämnet ha ock framlagts vid 1922 och 1923 års riksdagar, utan att likväl vinna riksdagens bifall. Spörsmålet har därefter bland annat behandlats av sakkunniga för utredning av frågan om hovrätternas organisation m. m. i ett år 1926 avgivet betänkande liksom av processkommissionen i dess principbetänkande samma år.

I proposition till 1931 års riksdag, nr 80, angående huvudgrunderna för en rättegångsreform anförde föredragande departementschefen:

Redan under nuvarande rättegångsordning ha vid upprepade tillfällen väckts förslag om uppdelning av de båda större hovrätterna. Huvudsyftet med dessa förslag torde i allmänhet ha varit att sätta hovrätternas ledamöter i stånd att inhämta närmare kändedom om de förhållanden varunder rättsskipningen i landets olika delar verkar och på detta sätt skapa ökad förståelse för de särskilda synpunkter som härvid äro av betydelse, samtidigt som genom hovrätternas större tillgänglighet allmänhetens intresse för deras rättsskipning skulle stärkas. Om dessa skäl jämväl under nuvarande, rent skriftliga rättegångssätt måste tillmätas betydelse, framstår det vid ett system med muntlig förhandling, där parterna i regel ha att själva eller genom ombud komma tillstådes som så mycket angelägnare, att anstalter vidtagas för att denna skyldighet ej må bli alltför betungande. Såsom jag tidigare utvecklat kommer också upptagande av bevisning särskilt i grövre brottmål att äga rum inför hovrätten. Med hänsyn till såväl den enskildes som det allmännas kostnader är det därför av stor vikt, att hovrätterna i högre grad än nu är fallet erhålla en lokal förläggning. Hur långt denna tanke lämpligen bör fullföljas, är uppenbarligen beroende jämväl av vissa andra förhållanden. Det ligger i sakens natur, att varje hovrätts domkrets måste omfatta ett mera betydande antal underrättsdomkretsar. Hovrättens arbetsuppgifter skulle eljest icke bli av tillräckligt allsidig och intresseväckande beskaffenhet. Ej heller bör hovrättens domarbestånd bli alltför fåtaligt utan lämna tillfälle till utbyte av åsikter och synpunkter i föreliggande frågor mellan ett större antal ledamöter. Med en alltför snäv krets av domare, som sättas att en längre tid samarbeta under tämligen ensartade förhållanden, föreligger alltid faran av en viss ensidighet och begränsning. Från nu angivna utgångspunkter torde antalet hovrätter icke

böra överstiga sju eller sättas lägre än till fem. Jag utgår härvid ifrån att ur Svea hovrätt bör utbrytas åtminstone en norrländsk hovrätt samt att en västsvensk hovrätt inrättas i Göteborg. Den ytterligare uppdelning, som kan ifrågakomma, bör uppenbarligen i främsta rummet avse de norrländska länen.

Beträffande ett av processkommissionen upptaget förslag om anordnande av särskilda hovrättsting yttrade departementschefen bland annat, att det ej kunde förnekas att skäl talade för en sådan anordning ej minst med hänsyn till den större folkliga anknytning som rättsskipningen i överrätterna därigenom skulle vinna.

I fråga om övergången till den nya rättegångsordningen anförde departementschefen, att ehuru det föreslagna nya förfarandet såvitt anginge tiden för dess införande måste behandlas som en enhet, det vore av vikt att, sedan grunderna för detsamma blivit i huvudsak godkända, alla åtgärder vidtoges, som kunde förmedla övergången till den nya ordningen. Bland de frågor vilka borde upptagas till slutlig behandling före den nya lagstiftningens antagande stode i förgrunden bl. a. spørsmålet om uppdelning av hovrätterna. Härom yttrade departementschefen:

Såsom jag redan framhållit kräves för anordnande av muntlig förhandling i hovrätterna, att dessa erhålla en mera lokal förläggning. Antalet hovrätter har synts mig böra vara lägst fem och högst sju. En uppdelning synes sålunda böra ske av Svea och Göta hovrätter. Uppenbarligen måste denna delning vara genomförd och de nya hovrätterna kunna träda i verksamhet vid den tid, då den nya förhandlingsordningen skall tillämpas. Med hänsyn härtill torde det vara lämpligt, att åtgärder snarast möjligt vidtagas för en delning av nämnda hovrätter. Härigenom vinnes, att de nybildade hovrätterna hunnit så att säga komma i gång och organisationen kunnat erhålla ökad stadga, innan det nya rättegångsskicket träder i kraft. Genom vidtagande i förväg av denna förändring torde övergången till den nya ordningen i hög grad underlättas.

Ehuru sålunda en uppdelning av hovrätterna är påkallad företrädesvis av hänsyn till den blivande rättegångsreformen, får det ej förbises, att skäl tala för en dylik delning även under nu gällande rättegångsordning. Visserligen har gjorts gällande, att med det för närvarande tillämpade skriftliga förfarandet i överrätterna det vore för parterna jämförelsevis likgiltigt var dessa äro belägna. En utflyttning av hovrätterna torde dock få anses i andra hänseenden medföra vissa fördelar. Dessa fördelar ha närmare utvecklats vid den tidigare behandlingen av frågan om upprättande av en hovrätt för de fyra nordligaste länen, och det torde icke vara nödvändigt att nu ingå härpå. Jag vill endast erinra om vikten av att hovrättens ledamöter erhålla tillfälle att leva och verka under de förhållanden, som i viss utsträckning sätta sin prägel på de till hovrätten fullföljda målen, samt om de svårigheter, som äro förenade med ledningen av ett verk av Svea hovrätts storlek. Beaktas bör även, att statsmakterna i princip uttalat sig för upprättande av en norrländsk hovrätt redan före genomförandet av en rättegångsreform.

Med hänsyn till det anförda finner jag lämpligt att, därest riktlinjerna för rättegångsreformen vinna riksdagens bifall, utredning snarast igångsättes rörande det antal hovrätter, som påkallas av ett reformerat förfarande, och om hovrätternas förläggning. Det ligger i sakens natur, att jag icke i frågans nuvarande läge kan intaga en bestämd ståndpunkt till därmed sammanhängande

spörsmål. Dock synes som jag redan berört uppenbart, att en hovrätt bör ha sitt säte i Göteborg och att åtminstone en hovrätt bör förläggas till Norrland.

I två motioner förordades, att antalet hovrätter måtte bestämmas till nio därav tre i Norrland.

Särskilda utskottet biträdde i allt väsentligt propositionens ståndpunkt såväl i fråga om hovrätternas uppdelning och införande av hovrättsting som beträffande övergången till den nya rättegångsordningen. I sistnämnda hänseende anförde utskottet, att det syntes lämpligt att frågan om uppdelning av Svea och Göta hovrätter snarast toges under omprövning. Härvid torde särskilt spörsmålet om det lämpliga antalet hovrätter i Norrland och om deras förläggning böra övervägas. — Riksdagen anslöt sig till utskottets uttalanden i nu berörda delar.

Sedan processlagberedningen genom Kungl. Maj:ts remiss den 29 december 1933 anbefallts att verkställa utredning rörande uppdelning av Svea och Göta hovrätter samt till Kungl. Maj:t inkomma med det förslag vartill utredningen kunde föranleda, har beredningen — under förmälan att utredningen angående uppdelning av Göta hovrätt ännu icke slutförts — överlämnat ett den 22 december 1934 dagtecknat yttrande och förslag rörande uppdelning av Svea hovrätt. Inledningsvis har i yttrandet anförts, att beredningen vid fullgörande av sitt uppdrag utgått från den uppfattningen att frågan om hovrätternas uppdelning i vad på beredningen ankomme vore att bedöma med hänsyn till denna frågas betydelse för den tillämnade allmänna rättegångsreformen och förberedandet av denna reform samt att, ur de synpunkter beredningen sålunda ansåge sig ha att beakta, besvarandet av den föreliggande frågan i främsta rummet bleve beroende av gestaltningen av hovrättsförfarandet i en ny rättegångsordning. Efter redogörelse för den ståndpunkt processkommissionen i sitt år 1926 avgivna förslag intog till spörsmålen om rättegångsförfarandet i hovrätt och hovrättsorganisationen ävensom för behandlingen av dessa frågor i 1931 års proposition angående huvudgrunderna för en rättegångsreform, har beredningen anført följande:

Beredningen har under innevarande år till behandling upptagit frågan om hovrättsförfarandet och i detta ämne jämväl haft överläggningar med beredningens rådgivande nämnd. Enligt den preliminära ståndpunkt, till vilken beredningen därvid kommit, skulle detta förfarande i huvudsak vara anordnat på följande sätt.

I syfte att klarlägga parternas ståndpunkter och vilken bevisning de vilja åberopa anordnas ett förberedande förfarande. Detta sker genom skriftväxling, men hovrätten har även möjlighet att för ändamålet inkalla parterna till muntligt förhör. Sedan målets beredande avslutats, skall hovrätten bestämma, huruvida muntlig huvudförhandling skall äga rum eller målet skall avgöras på handlingarna. I tvistemål skall muntlig huvudförhandling äga rum dels i regel då part begärt sådan förhandling och dels i annat fall om hovrätten finner sådan förhandling erforderlig för hörande av part personligen, vittne eller sakkunnig eller eljest för målets utredning. För brottmålets del skall muntlig huvudförhandling äga rum dels i allmän-

het då den tilltalade dömts till straffarbete eller åklagare fullföljer talan för brott, varå straffarbete kan följa, och dels i annat fall, då sådan förhandling finnes erforderlig för hörande av målsägande, vittne eller sakkunnig eller eljest för sakens utredning. Beträffande bevisningens förebringande skall gälla såsom allmän regel, att bevis, som upptagits vid underrätten, får i hovrätten framläggas genom återgivande av innehållet i protokoll och andra handlingar rörande bevisupptagningen. Det skall emellertid stå part öppet att i hovrätten ånyo omedelbart förebringa bevis, som upptagits vid underrätten, såvida ej hovrätten finner sådant förebringande uppenbart sakna betydelse, liksom även hovrätten kan självmant förordna om förnyad bevisupptagning. I den mån avgörandet i hovrätten beror av tilltron till utsaga av part, vittne eller sakkunnig, som hörts i underrätten, skall hovrätten i regel ej äga att göra ändring i underrättens dom med mindre den, som avgivit utsagan, hörts ånyo i hovrätten.

Processlagberedningen anför vidare att ett hovrättsförfarande enligt nu angivna riktlinjer med nödvändighet krävde, att hovrätterna gjordes mera lättillgängliga för de rättssökande än nu vore fallet. För sådant ändamål stode två utvägar till buds: hovrätternas uppdelning och införande av hovrättsting. Enligt beredningens uppfattning måste i viss utsträckning båda dessa utvägar anlitas vid sidan av varandra. Det kunde med visshet fastställas att, vilken ort än valdes som förläggningssort för en för samtliga de fyra nordliga länen gemensam hovrätt, en betydande del av de mål, i vilka muntlig förhandling skulle äga rum, icke kunde behandlas å den ordinarie förläggningssorten. Inrättades två hovrätter i Norrland komme därigenom behovet av hovrättsting att betydligt minskas, då ett väsentligt större antal av de fullföljda målen kunde handläggas å hovrättens förläggningssort. De med en sådan anordning förenade fördelarna måste enligt beredningens åsikt anses så betydande, att de betänkligheter som ur andra synpunkter kunde göras gällande mot hovrätter med ett litet antal ledamöter icke kunde tilläggas avgörande vikt.

Frågan om den organisation, som lämpligen borde givas åt de nya hovrätterna, kunde enligt vad beredningen vidare framhåller för närvarande bedömas allenast med hänsyn till nu gällande rättegångsordning. Beredningen utginge från att var och en av de nya hovrätterna borde organiseras på en division. I spetsen för varje hovrätt borde stå en president. Antalet ledamöter i varje hovrätt borde bestämmas till fem. Hovrätterna borde förläggas till Sundsvall och Luleå. Därest den föreslagna organisationen ansåges icke böra genomföras i ett sammanhang, talade öfvervägande skäl för att den nordligare av de båda hovrätterna först inrättades.

Beträffande tidpunkten för genomförandet av den nya hovrättsorganisationen anförde beredningen att sedan denna fråga behandlats av 1931 års riksdag icke tillkommit någon omständighet av beskaffenhet att rubba den ståndpunkt som riksdagen då intog. Beredningen ville framhålla att jämväl för den nuvarande hovrättsprocessen hovrätternas lättillgänglighet vore av stor betydelse. Härutinnan erinrade beredningen om önskvärdheten av att muntliga förhör anordnades i större utsträckning.

En ledamot av processlagberedningen var av skiljaktig mening. Han ansåg väl att efter processreformens genomförande behov föreläge av två hovrätter

i de fyra nordligaste länen. Beträffande förläggningssorterna ansåg han emellertid att hovrätten för de båda nordligaste länen borde förläggas till Umeå. Nu nämnda ledamot kunde ej heller ansluta sig till beredningens uppfattning att redan nu två hovrätter borde inrättas i Norrland. De nya hovrätterna skulle komma att bestå av vardera en division. Att under nuvarande rättegångsskick, då hovrätternas lättillgänglighet vore av underordnad betydelse, taga de risker, som vore förbundna med dylika svaga domstolar, syntes icke tillrådligt. Till gendrivande härav kunde icke anföras att det efter genomförandet av en rättegångsreform dock bleve erforderligt att inrätta två norrländska hovrätter. Det kunde nämligen antagas, att dessa hovrätter måste göras betydligt starkare än som vore möjligt under nuvarande rättegångsordning. Till förberedande av rättegångsreformen borde nu inrättas en hovrätt i Norrland, gemensam för de fyra nordligaste länen och belägen i Sundsvall.

Svea hovrätt har i avgivet utlåtande anført, att frågan, huruvida hovrätten bör redan under nu rådande rättegångsskick uppdelas samt när och hur en sådan uppdelning skall äga rum, bör besvaras med tanke på vad som är bäst ägnat att bereda vägen för den tillämnade allmänna rättegångsreformen. Hovrätten har förklarat sig vara med processlagberedningen ense därom att, med ett hovrättsförfarande anordnat efter de av beredningen angivna riktlinjerna, mål från de fyra nordligaste länen icke lämpligen kunna upptagas av Svea hovrätt. Emellertid har hovrätten avstyrkt förslaget att vid lösandet av Norrlands hovrättsfråga inrätta hovrätter bestående av allenast en division. Härutinnan har hovrätten, efter att ha erinrat om de skäl som tidigare åberopats mot en sådan hovrättsorganisation, i huvudsak anført följande:

Vad processlagberedningen anført om det väntade behovet av hovrättsting vore enligt hovrättens mening icke något avgörande skäl emot inrättande av en för de fyra nordligaste länen gemensam hovrätt. Däremot kunde från denna synpunkt svårigheter möta att genomföra beredningens förslag om två nya hovrätters inrättande. Behovet av hovrättsting kunde nämligen icke fyllas av en hovrätt som bestode av allenast en division, enär domfört antal ledamöter städse måste finnas tillgängligt på den ort, där hovrätten hade sitt säte. Häri låge ett viktigt skäl emot att, såvitt anginge den nya rättegångsordningen, räkna med färre ledamöter än som motsvarade domfört antal för två divisioner. Såväl under den nya som under den nu gällande ordningen skulle svårigheter motsvarande de nyss berörda i många fall uppstå vid semester, sjukdom eller annat förfall för ledamöter. Särskilt sedan numera grundsatsen blivit fastslagen att arbetsbalans ej finge uppkomma, vore det även nödvändigt att hovrättens organisation ägde den elasticitet som erfordrades för att möta en tillfällig ökning av arbetsbördan. Vid en hovrätt som bestode av allenast en division kunde alltför lätt stockningar uppstå, vilka inom en större hovrätt jämförelsevis lätt kunnat undvikas genom en utjämning av arbetsbördan divisionerna emellan. Av processlagberedningen ifrågasatt utväg att lösa dessa svårigheter genom att stadga skyldighet för befattningshavare i Svea hovrätt att mottaga förordnande i de norrländska hovrätterna bleve — om den överhuvud kunde i alla fall förverkligas — förenad med betydande olägenheter och kostnader. Ju mindre en hovrätt vore, dess större svårigheter mötte dessutom att vid hovrätten knyta det antal väl kvalificerade jurister som erford-

rades för att på ett tillfredsställande sätt fylla de krav som numera ställdes på hovrätterna i fråga om att ställa juridiskt skolad arbetskraft till underlydande härads- och rådhusrätters förfogande. Överhuvud kunde svårigheter uppstå att vederbörligen upprätthålla kravet på domaraspiranternas kvalifikationer, då de dugligaste aspiranterna kunde förväntas i regel söka sig till de större hovrätterna, där utbildningen vore mera mångsidig och befodringsutsikterna för väl kvalificerade jurister i allmänhet bättre. Om sålunda inrättandet av hovrätter bestående av allenast en division överhuvud vore olyckligt, gällde detta alldeles särskilt beträffande en hovrätt förlagd till landets nordligaste delar. Rekryteringen av en sådan hovrätt bleve förenad med särskilda svårigheter.

Hovrätten har vidare yttrat att det för närvarande saknades nödiga hållpunkter för säkra beräkningar av huruvida tillräckliga arbetsuppgifter komme att efter rättegångsreformens genomförande finnas för två norrländska hovrätter med vardera minst två divisioner. Enligt hovrättens mening kunde man för de ifrågavarande länen icke utan fara för överorganisation räkna med en så hög siffra som fyra hovrättsdivisioner. Därest ett avgörande redan nu träffades, torde sålunda försiktigheten bjuda att man byggde den nya ordningen på en organisation med en norrländsk hovrätt om högst tre divisioner och läte frågan om inrättande av ytterligare en norrländsk hovrätt vila tills behovet därav blivit av erfarenheten bestyrkt. Även om, i strid mot vad hovrätten antagit, den nya ordningen ansåges kräva två hovrätter, borde detta icke föranleda att en sådan splittring av hovrätterna redan nu ägde rum. Om hovrättsfrågan skulle vinna sin lösning inom de närmaste åren, erbjöde inrättandet av en för de fyra nordligaste länen gemensam hovrätt den enda tillräddliga utvägen. Sedan emellertid processreformen genom 1931 års riksdagsbeslut och processlagberedningens raskt fortskridande arbete tagit avgörande steg mot en snar lösning, kunde det knappast anses välbetänkt att skrida till beslut i den norrländska hovrättsfrågan, innan sådan klarhet vunnits angående hovrättens framtida organisation, lokalbehov med mera, att hovrättens rekrytering och utrustning kunde direkt anpassas efter den nya ordningen. — Skulle processlagberedningens förslag i vad det avsåge två norrländska hovrätter upptagas trots de betänkligheter som reste sig däremot, förtjänade enligt Svea hovrätts mening Umeå företrädet såsom förläggningsort för den nordligaste hovrätten. För den sydligare förordades Härnösand.

En ledamot i hovrätten har avgivit särskilt yttrande, däri framhållits att en norrländsk hovrätt snarast borde komma till stånd oberoende av processreformen; dock borde en hovrätt med mindre än två divisioner ej ifrågakomma.

Föredragande departementschefen anför i propositionen, bland annat:

»Den lämnade redogörelsen visar att flera olika skäl kunna anföras för uppdelning av de nuvarande hovrätterna. Frågan om delning av Svea hovrätt blev aktuell genom denna hovrätts av arbetsbördans tillväxt föranledda utvidgning. Under en följd av år stod nämnda synpunkt i förgrunden. Därtill anknöts hänsyn till den utbredda opinionen i Norrland för inrättande av en hov-

rätt där och till de olägenheter ur rättsskipningens synpunkt som äro förbundna med de stora avstånden till hovrättens förläggningssort. För min del kan jag till fullo ansluta mig till den uppfattningen att en uppdelning av Svea hovrätt är en angelägenhet av stor vikt redan under gällande rättegångsordning. Att hovrätten ur administrativ synpunkt har en alltför stor personal och ett alltför vidsträckt ämbetsområde ligger i öppen dag och har även av hovrätten själv vitsordats i dess år 1921 avgivna utlåtande i anledning av riksdagsskrivelsen samma år rörande inrättande av en norrländsk hovrätt. En följd av hovrättens storlek måste med nödvändighet bliva, att mera direkt beröring med underrätternas domare endast i mindre utsträckning kan komma i fråga, och en närmare kännedom om förhållandena i underrätterna försvåras för presidenten och hovrättens ledamöter, till men för handläggningen av de på hovrätten ankommande ärenden av administrativ natur, för vilka en sådan kännedom är av betydelse. Hovrättsområdets stora omfattning är ock till hinder för den uppsikt över underdomstolarnas verksamhet som enligt lag åligger hovrätten. Ledamöterna i hovrätten kunna icke erhålla den på personlig erfarenhet grundade djupare inblick i förhållandena inom avlägsnare delar av jurisdiktionsområdet, som utgör en väsentlig förutsättning såväl för materiellt riktiga domsavgöranden som ock för att domstolens verksamhet skall bliva med förtroende omfattad av allmänheten. Med hänsyn till de i flera avseenden egenartade drag som Norrland företer i fråga om industri och näringsliv i övrigt, synes det särskilt betydelsefullt att rättsskipningens handhavare genom vistelse och verksamhet där vinna förtrogenhet med dessa förhållanden. Jag vill i detta sammanhang även understryka vad processlagberedningen i sitt nu avgivna yttrande anfört om betydelsen för den nuvarande hovrättsprocessen av att hovrätterna göras lättare tillgängliga för de rättssökande. Skola de år 1901 i rättegångsbalken införda bestämmelserna om muntliga förhör i hovrätt vinna någon som helst praktisk betydelse i fråga om mål från norra delarna av landet, läser Svea hovrätt icke kunna bibehållas såsom domstol i andra instans för dessa områden. Verkställd undersökning synes utvisa att avståndet mellan hovrätten och vederbörande underrätter utövar ett synnerligen stort inflytande på frekvensen av sådana förhör. Av under åren 1930—1934 i Svea hovrätt hållna muntliga förhör i fullföljda mål, tillhoppa 36, förekommo sålunda 23 i mål från Stockholms rådhusrätt, 5 i mål från domstolar inom Stockholms län, 5 i mål från övriga delar av Svealand och endast 3 i mål från Norrland. Till jämförelse kan nämnas att under samma femårsperiod muntliga förhör i mål som fullföljts till de båda mindre hovrätterna utgjorde, i Göta hovrätt 14 och i hovrätten över Skåne och Blekinge likaledes 14.

Till de i och för sig vägande skäl som sålunda tala för att genomföra en delning av den för närvarande största hovrätten ha på senare tid kommit de särskilda omständigheter som äga samband med den tillämnade rättegångsreformen. På departementschefens förslag uttalade sig 1931 års riksdag för en snar prövning av spörsmålet om hovrätternas delning såsom en förberedelse till den reform, vars huvudgrunder samtidigt förelades riksdagen. Den av processlagberedningen sedermera verkställda utredningen — hittills slutförd en-

dast såvitt angår Svea hovrätt — synes mig ha bragt frågan om denna hovrätts uppdelning i ett sådant läge att jag anser mig böra förorda att den nu upptages till avgörande i viss omfattning.

Det resultat vartill processlagberedningen kommit — nämligen att två hovrätter böra inrättas för Norrlands vidkommande — sammanfaller i viss mån med den ståndpunkt som redan år 1926 intogs av sakkunniga för utredning av frågan om hovrätternas organisation m. m. — — — —

Jag kan icke finna annat än att inom en domkrets, omfattande hela Norrland, en inställelse å hovrättens förläggningssort skulle, såsom ock beredningen framhållit, bliva ytterst betungande för en stor del av de rättssökande och jämväl i många fall väsentligt stegra statsverkets kostnader för fri rättegång m. m. För de rättssökande i hovrättssområdets mera avlägsna delar måste en sådan anordning ock framstå som obillig. Med all sannolikhet komme de nu antydda olägenheterna att visa sig så stora, att krav på en avsevärd begränsning av muntlighetsprincipen i hovrättsförfarandet snart skulle framkomma. Ur processreformens synpunkt måste det framstå som allt annat än önskvärt eller välbetänkt att som förberedelse till denna planlägga en organisation, som hotar att redan från början sönderbryta en av dess viktigaste huvudprinciper. — — —

Mot förslaget har anförts dels att svårigheter skulle uppstå för en fullgod rekrytering av hovrätterna och dels att dessa bleve alltför små, särskilt under nuvarande rättegångsordning.

Vad angår den förstnämnda invändningen må anmärkas att den kan göras gällande oavsett vilken processordning som tillämpas. Om man ansåge denna invändning vara avgörande för frågan om nyorganisation under nuvarande rättegångsskick, skulle däri även ligga att man funne en allmän processreform ogenomförbar i den utsträckning som hittills förutsatts. Såsom processlagberedningen framhållit ankommer det på statsmakterna att vidtaga anstalter för betryggande av den önskvärda rekryteringen; och det synes mig vara en fördel att man redan på ett tidigt stadium vinner erfarenhet rörande de anordningar som i detta hänseende kunna vara ändamålsenliga. Att sådana anordningar stå till buds torde vara otvivelaktigt och bekräftas även därav att man i fråga om andra offentliga institutioner i Norrland kommit till rätta med liknande spörsmål. Vad angår den första uppsättningen ledamöter och övriga befattningshavare i en norrländsk hovrätt är att märka, att ordinarie befattningshavare i hovrätt enligt gällande bestämmelser äro skyldiga att underkasta sig förflyttning till annan ort, dock att sådan skyldighet åligger de i varje grad yngre framför de äldre. Det torde dock kunna antagas, att tillämpning av dessa bestämmelser endast i mindre utsträckning skall behöva ifrågakomma beträffande ledamotstjänsterna. Med hänsyn bland annat därtill att ordförande- och vice ordförandearvoden lära böra utgå till de båda äldsta ledamöterna med högre belopp än som äro fastställda för de sydligare hovrätterna torde för dessa befattningar kunna påräknas mera erfarna ledamöter i de äldre hovrätterna med föregående längre tids hovrättstjänstgöring. Beträffande den framtida rekryteringen torde det icke vara ogrundat att antaga, att en hovrätt

förlagd till en stad i Norrland skall draga till sig kompetenta norrländska jurister, något som med hänsyn till önskvärdheten av hovrättsledamöternas orientering i förhållandena inom hovrättsområdet måste betraktas såsom en stor fördel.

icke heller den andra anmärkningen, som avser domarnes relativa fåtalighet, finner jag vara av beskaffenhet att böra föranleda uppskov med det föreliggande förslaget realiserande till dess rättegångsreformen i dess helhet kommer till stånd. Processlagberedningen har kommit till den uppfattningen att de nya hovrätterna böra bestå av president och fem ledamöter. Denna uppfattning synes välgrundad. Därest hovrätterna erhålla en sådan sammansättning, finner jag det högst osannolikt att befogade anmärkningar skola kunna riktas mot hovrätterna från den i diskussionen härom framförda synpunkten att hovrätten i kvalitativt hänseende icke skulle motsvara berättigade krav. En överrätt som för sin dömande verksamhet äger tillgång till hovrättens president jämte två andra äldre ledamöter torde icke kunna anses underlägsen en division i en större hovrätt. Det kan härutinnan erinras om att antalet ledamöter enligt den föreslagna organisationen skulle motsvara två divisioner av den sammansättning som processkommissionen föreslog i sitt betänkande av år 1926. Utgår man från att, såsom ock förutsattes vid behandlingen av denna fråga år 1931, det domföra antalet ledamöter i en ny rättegångslag fastställes till fyra, skulle för inrättande av två divisioner i de nu ifrågasatta hovrätterna erfordras endast två nya ledamöter. Om det med fog kunde göras gällande att en hovrätt bestående av sex ordinarie domare vore alltför svag för att väl kunna fylla sin uppgift, läser denna anmärkning även träffa en framtida hovrätt med åtta domare; skillnaden är uppenbarligen icke så stor att den senare sammansättningen skulle kunna godtagas men däremot icke den förra.

Beträffande de invändningar mot hovrätter bestående av endast en division som gå ut därpå att en sådan hovrätt icke skulle äga de större hovrätternas möjligheter att möta tillfällig ökning i arbetsbördan eller andra störningar samt överhuvud att ordna arbetet på lämpligt sätt må till en början anmärkas att dessa synpunkter i främsta rummet kunde äga berättigande därest hovrätterna icke finge starkare sammansättning än en vanlig hovrättsdivision om fem ledamöter. Det nu föreliggande förslaget avser emellertid hovrätter av något starkare sammansättning, i det att även presidenten ingår såsom divisionsledamot. Ur nu ifrågavarande synpunkter är detta av icke oväsentlig betydelse. Som bekant föredragas målen i hovrätterna i närvaro av endast fyra ledamöter. Då det står hovrätterna fritt att ordna arbetsfördelningen mellan ledamöterna och tjänstgöringen i övrigt på sätt som vid varje tid bäst är ägnat att främja effektiviteten och undvika arbetsbalans, är det tydligt att den föreslagna sammansättningen med sex domare erbjuder goda möjligheter att möta tillfällig anhopning av mål och åstadkomma utjämning av arbetsbördan mellan ledamöterna inbördes.

Uti sitt yttrande har processlagberedningen framhållit att för en mindre hovrätt med dess jämförelsevis ringa personaltillgång vissa svårigheter kunde

möta att vid tillfälliga eller mera varaktiga ledigheter för ledamöter eller fiskaler eller för underdomare erhålla vikarier inom hovrätten samt till förebyggande härav förordat föreskrift om skyldighet för assessorer och fiskaler i Svea hovrätt att mottaga vikariatsförordnanden i eller under de norrländska hovrätterna. Svea hovrätt har icke ansett sig kunna tillstyrka den av beredningen föreslagna anordningen och såsom skäl för sin ståndpunkt dels åberopat vissa praktiska olägenheter som skulle följa av en dylik anordning och dels anfört att därigenom skulle i stor utsträckning å Svea hovrätt överflyttas avgörandet i dessa frågor, något som vore ägnat att försvaga de små hovrätternas ställning.

Uppenbart erbjuder det en viss svårighet att bedöma i vad mån den av beredningen förordade anordningen behöver komma till användning. Att rekryteringen av aspiranter vid en mindre hovrätt kan komma att bli mera ojämn än vid en större ligger emellertid i sakens natur och bestyrkes jämväl av redan föreliggande erfarenhet. För motverkande av följderna av en sådan ojämnhet synes det mig riktigt att den större hovrättens bättre rekryteringsmöjligheter i mån av behov tagas i anspråk. Att härav för den större hovrätten skulle uppstå någon nämnvärd olägenhet har jag svårt att föreställa mig. Ej heller synes en dylik samverkan mellan de båda hovrätterna, som ju endast erfordras i sådana fall då den mindre hovrätten anser sig vara i behov av ytterligare arbetskraft, kunna verka menligt på den mindre hovrättens auktoritet. I allmänhet torde frågan kunna ordnas efter samråd mellan de båda hovrätternas presidenter.

Processlagberedningen har föreslagit att organisationen av de båda norrländska hovrätterna genomföres i ett sammanhang, men har, därest så icke funnes böra ske, ansett övervägande skäl tala för att den nordligare av de båda hovrätterna först inrättades. Av det föregående framgår att jag är ense med processlagberedningen därutinnan att erforderliga organisationsförändringar böra vidtagas i god tid innan övergången sker till ett reformerat rättegångsskick. Emellertid skulle säkerligen nyorganisationen underlättas, om den bleve genomförd efter hand i skilda etapper. Att ur Svea hovrätt samtidigt utbrytas två divisioner innebär tydligen en ganska ingripande åtgärd. Till stöd för en uppdelning i två etapper talar även att rekryteringen av varje särskild hovrätt därigenom väsentligt underlättas. Jag vill därför förorda att åtgärder för närvarande vidtagas för inrättande av allenast *en* hovrätt i Norrland. I likhet med processlagberedningen och även 1926 års sakkunniga anser jag att början bör göras med den nordligare hovrätten, vars domsområde enligt hittills samstämmig uppfattning bör bli Västerbottens och Norrbottens län.»

I annat sammanhang anför departementschefen ytterligare, bland annat:

»Med anledning av att Svea hovrätt i ett särskilt yttrande den 5 mars 1935 rörande kostnaderna för den föreslagna hovrätten anfört, att genom dennas förläggning till Umeå möjligheten skulle hållas öppen att utvidga dess verksamhetsområde, om det skulle finnas önskvärt att låta den svälla ut att om-

fatta två divisioner, vill jag i detta sammanhang betona, att därest det nu framlagda förslaget om en hovrätt omfattande Västerbottens och Norrbottens län godkännes, denna hovrätts domsområde därmed bör anses slutgiltigt fastställt. Någon förändring av området bör således icke ifrågakomma, när längre fram frågan om en hovrätt för nedre Norrland upptages till prövning.»

Lagrådet har på anförda skäl funnit, att ett inpassande i den bestående ordningen av den föreslagna hovrätten skulle medföra olägenheter, vilka vägrade tyngre än de fördelar som kunde vinnas genom en uppdelning av Svea hovrätt på det sätt förslaget innefattade, och vad den förestående rättegångsreformen beträffade hade man icke erforderlig säkerhet för att den föreslagna hovrätten bleve av bestående nytta efter reformens genomförande. Lagrådet funne sig därför icke kunna tillstyrka ett antagande av de framlagda lagförslagen.

Utskottet. På sätt redogörelsen visar har frågan om en delning av Svea hovrätt länge varit aktuell. Såsom skäl för en sådan åtgärd har bland annat åberopats, att Svea hovrätt ur administrativ synpunkt blivit alltför stor och att en delning av densamma skulle medföra ökade möjligheter att anordna sådana muntliga förhör som redan enligt nu gällande processordning vid behov böra vidtagas. Inrättandet av en eller flera hovrätter i Norrland utgör ock en nödvändig förberedelse till den förestående allmänna rättegångsreformen. Riksdagen uttalade även, på sätt förut nämnts, år 1931, att det syntes lämpligt att frågan om en uppdelning av Svea hovrätt — liksom av Göta hovrätt — snarast toges under omprövning. Därvid borde särskilt spörsmålet om det lämpliga antalet hovrätter i Norrland och om deras förläggning övervägas.

Mot föreliggande förslag ha anförts vissa betänkligheter med hänsyn till de olägenheter, som vore förenade med en hovrätt om allenast en division. Uppenbarligen kan man icke bortse från ifrågavarande olägenheter men i likhet med föredragande departementschefen kan utskottet icke finna att betänkligheterna kunna tillmätas större betydelse, därest hovrätten får den sammansättning som i propositionen nr 159 närmare angivits och sålunda kommer att bestå av, förutom andra tjänstemän, president och fem ledamöter. En dylik hovrätt för Övre Norrland bör enligt utskottets mening kunna anses tillräckligt kvalificerad för sin uppgift.

Vad särskilt angår den av lagrådet berörda frågan huruvida den föreslagna hovrätten skulle bli till bestående nytta efter genomförande av rättegångsreformen, vill utskottet endast framhålla, att förevarande förslag står i god överensstämmelse med riksdagens beslut år 1931 samt att processlagberedningens utredning synes klart ge vid handen att en hovrätt i Övre Norrland icke kan undvaras efter processreformen.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas.

Stockholm den 3 maj 1935.

På sammansatta stats- och första lagutskottets vägnar:

A. ÅKERMAN.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit
från statsutskottet:

första kammaren: herrar *Svensson* i Kompersmåla, *Carlsson* i Gävle* och *Asplund*;

andra kammaren: herrar *Strindlund*, *Jansson* och *Norsell*;

från första lagutskottet:

första kammaren: herrar *Akerman*, *Löfgren* och *Velander*;

andra kammaren: herrar *Lindqvist*, *Nilsson* i Antnäs och *Ryberg**.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herr *Svensson* i Kompersmåla.
